

חבל נחלתו

המובא בסתם משנה (מקוואות פ"ו מ"א) ונפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' רא סנ"ט) ללא חולק:

עוקה (פי' חפירה) שבתוך המקוה, אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה, אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מעורבין עם המקוה כשפופרת הנאד; ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה, אפילו אינם מעורבים אלא בכל שהוא, מטבילין בהם.

רק המים באוצר העליון יתחלפו ע"י זריעה, כנהוג, בעוד המים התחתיים יישארו לעולם כמות שהם כמנהג חב"ד. פתרון זה עדיף משיטת חב"ד: אין צורך בשפוח"ג (בין שני האוצרות), אין שום תחלופה, הטמפרטורה של שני האוצרות קרובה זו לזו, וגם ר' משה הדרשן יסכים לכך. איני יודע מדוע לא משכללים את טהרת המקוואות בדרך זו¹.

סימן כה

עשיית מקוה מקרח מלאכותי

שאלה

והמלח והטיט הנרוק. אמר ר' עקיבא: היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה, והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. ר' יוחנן בן נורי אומר אבן הברד כמים. כיצד מעלין ולא פוסלין. מקוה שיש בו ארבעים טאה חסר אחת נפל מהם טאה לתוכו והעלהו נמצאו מעלין ולא פוסלין².

פרש ר' עובדיה מברטנורא:

"יש מעלין — משלימין לארבעים טאה.

"ולא פוסלין — בשלשה לוגין שאובין. וכולהו מפרש כיצד.

"הכפור — גשמים שיורדין נקפים.

"גליד — מים שקפאו על פני הארץ או על פני המים.

"טיט הנרוק — טיט רך ורקיק שנעשה כמו דק.

"אבן הברד כמים — כמים שאובים דאמרינן

המקוה שנבנה בישובנו ייגמר בע"ה בקיץ, במידה ויהיו עוד שלגים בכמה אתרים במדינה ניתן יהיה להביא כמה קובים של שלג ולפרוק אותם בתוך האוצרות וע"י כך להפעיל את המקוה עוד השנה. במידה ולא יהיו שלגים במדינה האם ניתן להביא קרח מלאכותי (ואף מכונה היוצרת קרח) למקוה ועל ידי כך להפעילו כבר בקיץ הקרוב, או שראוי להמתין עם הפעלתו עד עונת הגשמים הבאה?

תשובה

א. נאמר במסכת מקוואות (פ"ז מ"א): "יש מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין: השלג והברד והכפור והגליד

1. תשובת המחבר: לפי הרב אין השקה ולענ"ד עדיף להוסיף פתח השקה בין האוצר העליון לבור הטבילה כדי שיהיה למי הטבילה עצמם הן את היתרון של זריעה והן את היתרון של השקה.

שהשלימוהו ע"י שלג שלא הפשיר משלים למקוה במצבו כמוצק אע"פ שאם יופשר תהא כמותו פחותה מנפחו כשלג.

וכן כתב הראב"ה (תשובות וביאורי סוגיות סימן תתקצא): "אבל שלג תנן בפ"ד דמקוואות **שעושיין ממנו מקוה לכתחילה, כיון שיכול להביאו או בידו או בסל או בקופה לא גזרו עליו אפילו נעשה בידי אדם.**" וכ"כ הכלבו (סי' פו).

והרמב"ם (הל' מקוואות פ"ז ה"ג) כתב: **"אפילו הביא מי סאה שלג בתחילה והניח בעוקה וריסקו שם ה"ז מקוה שלם וכשר."**

והב"י (יו"ד סי' רא אות ל) באר את דברי הרמב"ם: "והדעת נוטה לומר שהוא סובר דבשלג דחזינן שהכשיר רבי ישמעאל לעשות מקוה בתחלה הוא דמכשריין ולא גמריין מינה לאינך דאם איתא לא הוה שתקי תנאי מינה במשנה ובתוספתא: אבל מדברי רש"י נראה דאף שלג אם עשה ממנו מקוה בתחלה שהוא פסול, שכתב בסוף פרק קמא דסוכה (שם) אהא דאמרינן שהטובל בטיט הנרוק לא עלתה לו טבילה הטובל במ' סאה שכולו טיט הנרוק לא עלתה לו טבילה דהכי תנן במסכת מקוואות (פ"ז מ"א) אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור וטיט הנרוק מעלין היינו משלימים אשלומי אין בפני עצמו לא ע"כ. ואם כן תנא קמא דאמר מעלין דמשמע דבפני עצמו לא אף בשלג פסל ופליג אדרבי ישמעאל וקיימא לן כתנא קמא, ומיהו אפשר למידחי ולמימר דכרבי ישמעאל נקטינן משום דעבד בה מעשה ומעשה רב אי נמי דתנא קמא נמי מכשר בשלג ומשום אינך נקט לישנא דמעלין".

הראב"ד בס' בעלי הנפש (שער המים סימן ב) במקום אחד מצריך רוב מים כשרים ושלג ימדדו השלג בכלי, אבל במקום אחר

לקמן פוסלים ולא מעלים. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. והלכה כעדותן של אנשי מידבא שעושיין מקוה מן השלג אפילו לכתחלה.

"נמצאו מעלין — שהשלימוהו. ולא פוסלין — בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה בכך".

עולה מדברי הרע"ב, שאין הלכה כריב"נ ודין קרח אינו כמים ולא פוסל אלא אף משלים. וכן אין הלכה כר' יהודה בתוספתא (מקוואות פ"ה ה"ח): "ארבעים סאה עגולי שלג המשוקעים במקוה הרי אלו מעלין ור' יהודה אומר אין מעלין". אלא הלכה כר' עקיבא וכעדות אנשי מידבא ששלג משלים למקוה, ואף עושים לכתחילה מקוה משלג.

ב. הרא"ש (מס' גידה הל' מקוואות סי' יח) כתב: "גליד מים הנקרשים. כיצד מעלין ולא פוסלין. אם יש בו במקוה מ' סאה חסר אחת נפל מהם סאה לתוכו העלוהו נמצא מעלין ולא פוסלין אע"פ שהן שאובין **דלא שיין פסול שאובין אלא במים.** ואפי' עשה כל המקוה מאלו והביאו לתוך המקוה בכלי כשר. ותניא בתוספתא עיגולי שלג המשוקעין בבור הרי אלו מעלין רבי יהודה אומר אין מעלין ומודה רבי יהודה שהוא מביא טיט הנדוק בעריבה ומשיקה ויורד וטובל. משמע דשלג אע"פ שלא נימוח סאה אחת ממנו משלמת למקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת דחשיב כמים אע"פ דלכשנמוח יחסר ממנו ונראה דלהכי תנא בתוספתא עיגולי שלג דצריך שיהא נכבש יחד וקשה כדי שלא יחסר ממנו כשהיה נימוח".

מתבאר מדברי הרא"ש ששלג לאחר שהפשיר מימיו נחשבים כאינם שאובים וראויים לטבילה, וכן אם טבל במקוה

חבל נחלתו

באותו פרק כתב: "ואם תאמר לאנשי מידבא משום ר' ישמעאל הרי עושין מן השלג מקוה לכתחלה ואפילו הכי כי נותנו בידים כשר. התם לכשיתפשר קאמר, וכשנתפשר מלתא אחרנא הוא וממילא קא הוי מקוה".

מתבאר מדברי הראב"ד שמותר להביא בידים שלג ולשים במקוה אולם דורש שהשלג יופשר. וטעם ההיתר משום שפנים חדשות באו לכאן¹ וכן הלכה, וכך הבינו הב"י דורש שרוב המקוה לא יהיה מים מן השלג. ואמנם הרז"ה בהשגותיו (סי' ב) חלק על הראב"ד שאין יכולים להביא בידים ואין יכולים לעשות את כל המקוה משלג, אבל אין הלכה כמותו. וכן רבינו ירוחם (תוא"ח נכ"ו ח"ה) לא התיר אלא להשלים ע"י סאה שלג ודוקא שכשיתפשר יהיה בה סאה ולא פחות ממנה. וכן האשכול לא התיר לעשות כל המקוה ע"י שלג אלא רק להשלים בפחות מארבעים סאה.

ג. הטור (יו"ד סי' רא) פסק כאביו: "ולא עוד אלא שאפילו עשה כל המקוה משלג או כפור או ברד שהביאו בכלי ועשה ממנו מקוה כשר".

הבית יוסף (שם אות לא) הביא: "כתב

הרא"ש בתשובה כלל ל"א סימן ב' דתניא בתוספתא דטהרות (פ"ב ה"ג) **מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין נימוחו כשר להקוות ומשמע מדבריו דכשר להקוות** דקתני פירושו **כשר לטבול בו שהוא מקוה כשר** וכן פירש סמ"ג (עשין רמח רמב.) וכתב שכן לשון התוספתא בכמה מקומות, וגם בתוספתא דשקלים (פ"א ה"א) מקוה שיש בו ארבעים סאה כשר להקוות עליו".

מתבאר מדברי הרא"ש שמים שאובים שקפאו ושוב הופשרו טהרו.

וכן פסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' רא ס"ל): "אין שאיבה פוסלת אלא במים, אבל השלג והברד והכפור והמלח והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולין להריקו מכלי אל כלי, אין שאיבה פוסלת בהם שאם שאב מאלו למקום החסר, לא פסלוהו. ולא עוד, אלא אפילו עשה כל המקוה משלג או כפור או ברד שהביאו בכלי ועשה מהן מקוה, כשר".

והש"ך (ס"ק ע) העיר: "דדוקא כשנתנו למקוה בעודו שלג אבל אם נימוח ונעשה מים קודם שנתנו למקוה הרי הוא כשאר מים ופוסל המקוה וכן הוא בב"י ופשוט הוא". כלומר מי השלג הנפטר צריכים לבוא

1. נראה שהסתירה לכאורה בדברי הראב"ד מוסברת עפ"י תשובתו (תשובות ופסקים סימן כב): "גרסינן בתוספתא (טהרות פ"ב הל' ג)... מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים נמחה כשר להקוות עליו. פי' הגליד קפאו... אבל במקוה שפסול מדבריהם בשאובה משהגליד ואינו ראוי לטבילה הוכשר ואינו פוסל עוד. ובמשנת טהרות (צ"ל מקוואות פ"ז מ"א) שנינו השלג והברד והכפור והגליד... ואע"פ שאמרו מעלין אין עושין ממנו מקוה בתחלה... מדלא קתני התם נמחה כשר וקא מכשר להקוות עליו אלמא הוא עצמו אינו נעשה מקוה לבדו... והטעם מפני שהוחזק למקוה פסול (כלומר שהפיסול בגוף המים, דאלו פיסול דחסרון הרי בהדיא במשנה כיצד מעלין ולא פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת וכו') לכתחלה". משמע שסובר ששאובים שירדו מאליהם כיון שפסולים מדרבנן מטהרים בקפיאתם, אבל אם שאב בידים רק משלים למקוה אבל אסור לעשות כולו בכך.

יחסר המזג דכיון שנתמלא אחת מהם בהיתר ע"י מי גשמים או שלג אז ממלאים לה מים בכתף בכלים דשוב אינה נפסלת ע"י מים שאובים (כדלעיל ס"ה) וכל מה ששופכין לתוכה נעשה הכל כמקוה כשר. וכשתתמלא על כל גדותיה תתמלא גם חברתה ע"י פירצה שביניהם וכשתהיה גם השניה מלאה אזי אם ירצו לנקות אחד מהם יריקו המים ממנה וינקו אותה ואח"כ ישפכו מים בכתף להמלאה עד שתתמלא הריקנית ואחר שתתמלא הריקנית יריקו השנים וינקו גם אותה ויחזרו לשפוך בכתף לראשונה וכן לעולם, וכן עושים פה במקוה הגדולה (הזכר שם בס' ר"ב והבאתיו לעיל ס"ו ע"ש) והוא עצה טובה והגונה אין בה פקפוק כלל עכ"ל ע"ש עוד בס' ר"ד.

וכן כתב בשו"ת חתם סופר (ח"ב, י"ד סי' ר): "איך להכשיר מקוה שאין בו מים כלל ע"י שלג שמתמלאים בכתף שמע נא אין להתיר אלא למלאות ע"י סלים הצרים בנקבי מרווחי כדי שיזובו המים מהם ולא יתקבצו ג' לוגי' בשולי הכלי מהפשרת השלג דה"ל ג' לוגי' שאובי' שפוסלי' המקוה ולאחר שנתמלא הגומא שלג לא יצק עלי' מים חמין כיון דקיי"ל שלג שלא הופשר אין טובלי' בו נמצא המים חמין השאובי' פוסלי' המקוה טרם שנפשר מ' סאה שלג אלא יניחו על הגומא טס ברזל מלובן וגחלי' הרבה ע"ג עד שיופשר השלג ממילא זולת זה אין להתיר בשום אופן". ובהמשך מאריך להסביר שאסור שיווצרו במקוה ג' לוגים מים שאובים ע"י הכלים בהם שואבים את השלג.

וכן בסימן ריג כותב החת"ס: "ע"ד מקוה משלג וגליד לשפוך לתוכו מים חמין להפשירן אם ע"י כלי שרפך לתוכו חוששני לו שיבואו ג' לוגין שאובין טרם שהופשרו מ' סאה והרי

בטהרה לתוך המקוה אבל אין לתת לו להפשיר בכלים ואח"כ לשופכם למקוה מפני שנפסלו בכך.

וכך סיכם זאת בערוך השולחן (יו"ד סי' רא סעי' קמה):

"אין שאיבה פוסלת אלא במים אבל השלג והברד והכפור והם מים הנקרשים שקורין איי"ז והמלח והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולין להריקו מכלי אל כלי אין שאיבה פוסלת בהן והיינו שאם נתן בידיו מכל אלו לתוך מקוה חסירה לא פסלוה ולא עוד אלא אפילו עשה כל המקוה משלג או באחד מכל אלו שהביאן בכלי ועשה מהן מקוה כשר, ומשנה היא בריש פ"ז ע"ש, והטעם כיון דכל אלו עדיין אין שם מים עליהן עד שנמוחו ונעשו מים ה"ז כמו שנעשו מים במקוה ע"י שמים ולא בידי אדם ולא ע"י כלים, ומה לי אם השלג נפל מן השמים למקוה ונמחה ונעשה מים או שהוא נתן השלג כיון דעדיין אינו מים וכן כולן, ולכן אם נמוחו קודם שנתנו למקוה הרי כשאר מים ופסולה ופשוט הוא".

ד. בפתחי תשובה יורה דעה (סי' רא ס"ק כד) הביא: "ושם בס' ר"ג כתב (החת"ס, יו"ד) וז"ל אודות תיקון המקוה לית טב מיניה לעשות מקוה ע"י מי גשמים דהוא כשר וישר לכ"ע בלא פקפוק ע"י סילונות של מתכות מהגגים אך סמוך למקוה יעשה צינור של עץ חלקים בפנים בשיפוי שלא יהיה בהם גומות ושום עכבת מים, ואם יומשך הדבר עד ימלא פני תבל שלג וכפור יכולים למלאות בכתף שלג וקרח ואח"כ כשיופשר יהיה מקוה כשר, ומה טוב אם יעשו שתי חפירות סמוכות זו לזו והמחיצה שביניהם פרוצה למעלה שבאופן שאם תהיה אחת מלאה תתמלא האחרת ע"י פירצה הנ"ל. ואז לעולם לא

חבל נחלתו

"שלג שננטמא והשיק מקצתו למי מקוה הואיל וטהר מקצתו טהר כולו". הא קמן שאף שלג נטמא. ומבאר הבן איש חי שכיון שהקרח עצמו אינו נאכל מלכתחילה אין הוא נפסל, ובכ"ז מסיים: "מיהו על צד היותר טוב, נראה לומר להשוואל שלא יקנה מן בעל הפבריקה (ביה"ד) שלג שכבר עשוי אצלו, אלא יקנה ממנו קודם שעושה, שאומר לו כו"כ קבין של שלג אני צריך לקנות ממך, כדי להניחו במקוה לטבול, תעשה לי שלג היום הזה לצורך זה, כי אין אני רוצה ליקח מן השלג המזומן אצלך, אלא רוצה אני שתעשה השלג לשמי בזה היום, בשביל צורך טבילה לטבול בו, ויתן לו מעות של השלג תכף כשאומר לו כן, ונמצא זה עושה השלג על דעת הקונה, וכל זה אם אפשר לשואל לעשות כן, ואם לא אפשר יש לו לסמוך על טעם ההיתר אשר ביארתי בס"ד, שיקנה מן המוכן ומזומן לפניו".

וכן סבר הרב קוק זצ"ל בשו"ת דעת כהן (סי' צח): "כעת קבלתי מכתב כת"ר ע"ד מקוה של קרח. וכמובן שהקרח פה הוא עשוי ע"י מכונה, וחמור מקרח אחר טבעי שלא נעשה ע"י תפיסת יד אדם. מ"מ כבר השבתי לכיוצא בזה, שבשענה"ד, ביחוד במקום שיש לחוש לתקלה, אין כדאי להחמיר, אבל כאשר ירדו גשמים, ויהי' בידם לעשות אוצר מים כשרים, ע"י צינורות, בלא פקפוק, יתקנו המקוה כראוי, וכנהוג בכל תפוצות ישראל, ולא להכנס בשום פקפוק וספק כ"ד. "ופשוט הוא, שכת"ר יעמוד על המשמר לפקח, שהשיעור של מ"ס יהיו בריוח, בלא שום פקפוק וספק, אחרי שיומס הקרח ע"י חום השמש, במקום המקוה או במקום האוצר שישיקו על ידו, או ע"י טס עם גזלים כמו שמביא בחת"ס, אם לא יומס בטבע מצד

הוא בפיסול לעולם אך אם יבואו שלא ע"י כלי או מפשיר ע"י המצאה אחרת ברזל מלובן וגזלים וכדומה משום הרי' ע"י אדם לית לן בה דלא מקרי זה הרי' אלא הרי' כמו הסרת המניעה ולא מיקרי הרי' אלא כמו הבאת מים ולא נרמזו כזה והוא פשוט".
ולאחר דיון מסיים: "וראוי למלאות השלג בסלי' של נצרי' נקובי' שהמים זבים מהם שלא יתקבצו ג' לוגין בשולי הכלי מהפשרת השלג שבתוך הכלי ויצטרף א' לאחד לג' לוגין שאובים שפוסלים המקוה ולאחר שנתמלא המקוה שלג יעשה כנ"ל להניח טס ברזל מלובן וגזלים הרבה שיופשר השלג מאליו".

ה. רבי יוסף חיים מבגדד בספרו שו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' כד) עונה לקהילת בומבי (בהודו) בענין עשיית מקוה משלג העשוי ע"י אדם במכונה. וז"ל: "המורם מכל האמור הוא שזה השלג הנזכר בשאלה שהיה מים ונעשה שלג ע"י אדם במאכ"נה, מותר לטבול בו אחר שנפשר ונעשה מים בתוך המקוה לכ"ע".

אולם חולק על החת"ס שמוותר להפשיר את השלג ע"י טסי ברזל מלובנים מפני שלדעתו נחשב עדיין הוייתו ע"י אדם ולא רק הסרת מונע, ולכן פוסק: "לכן יזהרו להמתין עד שיהיה השלג נפשר מאליו מכח חום האויר, ולא יפשירו אותו ע"י ברזל ומה גם כי עיר השואל שהיא עיר במביי, היא ארץ חמה, והשלג נפשר בנקל מאליו". (וייעו' בשו"ת מהרש"ם [ח"א סי' ה] שמתיר ע"י טסים לוחטים והמטכה ג' טפחים).

עוד דן הבן איש חי האם אין השלג מקבל טומאה כיון שנעשה ע"י אדם ובדרך כלל מוסיפים אותו למשקה כדי לצננו, וכדברי הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין פ"ב הכ"ג):

אין להתיר לכתחילה, אבל מ"מ אין חיוב להודיע ולהכריז על אלו שכבר עשו כן, כי סוף סוף לא הובא בפורסמים המפורסמים לפסול בפשיטות בנ"ד. ולדעתי רשאי להיות שב ואל תעשה במקום שכבר נעשה מעשה". ובהמשך בסימן קעט מחמיר: "שוב מצאתי בספר גידולי טהרה, שכבר דן בשאלה זו והעלה דאסור לטבול במקוה שכזו. וכן בספר לחם ושמלה מחמיר בזה והם גדולי ההוראה ולהם שומעין. ולכן טוב ונחון להמתין לימי הגשמים הקרובים ולעשות להם אוצר של מי גשמים כדת של תורה ולהמשיך להם מי המעיין ע"י הצינורות ולהחליפם ולהכשירם ע"י השקה תמיד כנהוג בכל מקום, ולא להכנס בפרצה דחוקה במקום שיש גדולי עולם האוסרים".

ז. בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ב, י"ד סי' לד) אף הוא מביא דברי הגרא"ה קוק: "ואע"פ ואומר בעזרת צור ישועתי, ראשית דבר, שאלה זאת מסורה אך ורק לרבנות דמתא להורות בה הלכה למעשה. ועל פיהם יקום דבר. "אולם לפי שראיתי בתשובתו זאת, שכבר נמלך עם הרב הגאון מהר"א אונטרמאן יצ"ה, הרב הראשי לתל אביב, וציין לעיין בספר דברי מלכיאל, אף אני אבוא לציין מה שכתב להלכה ולמעשה מרן הגאון הכהן הגדול מאחיו כמהר"א ק"ק זצ"ל הרב הראשי של ארץ ישראל, וז"ל: אבל מה שמסופק כבודו אם מותר לקחת שלג שנעשה על ידי מכונה? פשוט הדבר שאין בזה שום חשש כיון שכל הדברים הפוסלים בין מצד שאיבה בין מצד הויה על ידי דבר המקבל טומאה, לא נאמרו כי אם במים ולא בשלג ולא בגליד וכפור וכיוצא בזה, ומאחר שמותר להביא השלג בידים כמבואר במשנה (מקוואות פ"ז מ"א)

קרירות המקום. כי בפחים ועם גחלים, שהם מהפכים את הקרח למים, יש לחוש מאד שלא יהי' בכלל הוייתו ע"י דבר המקב"ט, שהפחים צריכים להיות מגולמי כלי מתכת, כלומר העומדים שלא להשתמש בהם כמו שהם אלא לעשות מהם כלים, ואז אינם מקבלים טומאה, ולא היו בכלל הוייתו ע"י טומאה... וא"כ אף הרב זצ"ל התיר בשעת הדחק כאשר אין מי גשמים לעשות על ידם את המקוה.

ו. וכן בדרכי תשובה (סי' רא ס"ק קמד) הביא הביא משו"ת צמח צדק (לובביץ', סי' קסג) שהתיר לעשות קרח ע"י מכונה להכניסו במקום המקוה והתנה שיפשר ע"י חום בית המרחץ בלבד.

בשו"ת אחיעזר (חלק ג סימן לג) מביא את סיעות האחרונים הנחלקים בכך, וכתב לתלות זאת בשאלה האם מותר לטבול בשלג עצמו (שיטת ר' שמריה הובאה בב"י). וכתב: "והנה אם נאמר דדוקא לכשהופשר, אבל לכשלא הופשר אין לעשות המקוה, וע"כ אם הובא ע"י אדם ודבר המקב"ט המקבל טומאה מ"מ לכשהופשר פנים חדשות בא לכאן, והוי כבידי שמים, וזהו אם נימא לשי' הרמב"ם והרא"ש דבלא נפשר לא הוכשר, אבל אם נימא דהוכשר מתחלה, א"כ ודאי אם הובא ע"י אדם או דבר המקבל טומאה פסול". ולאחר שמביא את דברי הגר"ד מקרלין שמחמיר מאד וחולק על השו"ע מסיים: "ולפי הוראת החת"ס נראה להכשיר, דסומכים בזה ע"ד הרמב"ם והרא"ש כמו שהוקבע בשו"ע".

בשו"ת הר צבי (י"ד סי' קפד) אינו נוטה להקל לכתחילה אלא אם כבר עשו כן, וז"ל: "וזכרני שהגאון מוהרא"י קוק זצ"ל התיר בקרח הנעשה ע"י מכונה. אבל עכ"ז לדעתי

חבל נחלתו

ובהכרת הנסיבות ידונו ויחליטו להלכה ולמעשה".

לעומתם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' מב) לא חפץ להתיר וכתב: "ובדבר שאין זמן גשמים במחנו וצריך להכשיר המקוה בקרח ולהשיג קרח טבעי עולה בהוצאה מרובה אם רשאיין ליקח קרח שנעשה ע"י מכותות, הנה אף שיש טעמים גדולים להכשיר גם קרח זה מ"מ למעשה צריך להשיג קרח טבעי אף שיתארך עי"ז קצת זמן ואין להשגיח על ההוצאות שיעלו בזה". **וכן אסר ביו"ד ח"ג (סי' סז). בשו"ת לב דוד (סי' מב) מסתפק בכך.**

מסקנה

מעיקר הדין כיון שהשו"ע פסק כרמב"ם והרא"ש מותר לעשות מקוה לכתחילה ממים שאובים שהוקפאו בין ע"י אדם ובין בידי שמים. אולם כיון שהפוסקים נטו להתיר זאת רק בשעת הדחק נראה לענ"ד שאם נקלע למצב שנצטרך למקוה מקרח מלאכותי, נמלא את האוצרות בו, ולטבילת גברים (טבילת עזרא) די בו ולטבילת נשים נשתמש בו רק בשעת הדחק כאשר אין מוצא אחר כגון בערב שבת שהאפשרות השניה היא שתטבול מבעוד יום (עי' לעיל סי' כב) או אם טבלה ומצאה עליה חציצה המצריכה טבילה מחדש.

שאר"י לאנשי מידבא צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. ולא פסל משום שמביאם בידי אדם כשהוא עדין שלג, ק"ו שמה שנעשה השלג עצמו בידי אדם אין שום קפידא בזה, ובסו"ד, אסיק וכתב: פשיטא שאין שום חשש לעשות מקוה על ידי שלג גם כשהוגלד על ידי מכותה וכיוצא בזה (דעת כהן סימן צ"ח).

"ואני מוסיף ואומר: לשון המשנה צאו והביאו שלג משמע, שהתיר להם להביא, אפילו על ידי כלים ממש, שסתמא דמילתא אין אדם מביא שלג בידי, ומה גם כשזה הוא בגושים גדולים, מכאן מוכח, דשאיבתו של השלג על ידי כלים, אינו עושה אותם כמים שאובים לפוסלם אחר הפשרתם, ולא עוד אלא שגם אם מתחלה ירד השלג לתוך כלי מקבל טומאה אינו נפסל אחר הפשרתם מדין חזרתם לכמו שהיו, או משום שהתהווה בטומאה, והוא הדין והטעם למים שהוגלדו על ידי מכותה וכיוצא, גלידתם מוציאה אותם מדין מים שאובים ובהפרשתם הרי הם כמי גשמים או מי מעין, ודברי מרן הגאון ז"ל שהוא מרא דאתרין, ראויים לסמוך עליהם לכתחלה.

"אבל היות ועתה עברו רוב ימי הקיץ ועוד מעט ויהיה אפשר להכשיר מקוה זה בימי גשמים כהלכה, נוטה אני לדעת כת"ר, שכיון שיש מקוה סמוך למקום, אין צורך לדחוק את השנה בהיתר זה שיש חולקים עליו. ומכל מקום ההכרעה בשאלה זאת למעשה היא בידי הרבנות הראשית דמתא, שהם בחמתם